

УДК 336.5:338.246.2: 657.631:351.9

МІЖНАРОДНИЙ РЕЙТИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ («BENCHMARKING PUBLIC PROCUREMENT») ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В ДЕРЖАВНОМУ АУДИТІ**Шалімова Н. С., д.е.н.***Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький*

Обґрунтовано, що підсумком державного фінансового контролю у формі аудиту, перевірки, моніторингу має стати не лише оцінка продуктивності та економності публічних закупівель, а й визначення ефективності та результативності процедур публічних закупівель. Враховуючи глобалізацію економіки та активізацію євроінтеграційних процесів доведено, що важливою складовою оцінки ефективності публічних закупівель має стати порівняльний аналіз процедур їх виконання з відповідними системами інших країн світу. Досліджено методики оцінки ефективності системи публічних закупівель («Benchmarking Public Procurement») Світового Банку. Проведено порівняльний аналіз місця України серед інших країн світу, зокрема, серед групи країн Європи та Центральної Азії, а також з окремими країнами ОЕСР, які віднесені до групи країн з високим рівнем доходу. Враховуючи те, що в звітах Світового Банку відсутня підсумкова оцінка та підсумковий рейтинг, обґрунтовано доцільність здійснення порівняння за сумою балів. Обґрунтовано, що результати такого порівняльного аналізу дозволять виявляти зони ризику, а відповідна інформація може бути використана при розробці рекомендацій та пропозицій щодо підвищення ефективності системи публічних закупівель особливо в умовах реформування законодавства про публічні закупівлі та запровадження нової системи «Прозорро» («Prozorro»). Перспективами подальших досліджень визначено дослідження показників другого рівня та методології оцінювання систем публічних закупівель Світового банку, враховуючи її нетривалий час застосування у порівнянні з іншими рейтингами.

Ключові слова: публічні закупівлі, міжнародні рейтинги, рейтинг ефективності системи публічних закупівель («Benchmarking Public Procurement»), державний фінансовий контроль, державний фінансовий аудит, аудит ефективності, перевірка, моніторинг, зони ризику

UDC 336.5:338.246.2: 657.631:351.9

INTERNATIONAL RATING SYSTEM OF PUBLIC PROCUREMENT EFFECTIVENESS ("BENCHMARKING PUBLIC PROCUREMENT") AND ITS USING IN THE PUBLIC AUDIT**Shalimova N., Dr. of Econ.Sc.***Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi.*

© Шалімова Н. С., д.е.н., 2017

It is substantiated that the results of state financial control in the form of audit, inspection, monitoring should be not only the evaluation of efficiency and economy of public procurement, but also determination of effectiveness and resultiveness of public procurement procedures. Taking into account the globalization of the economy and the intensification of European integration processes, it has been proved that an important part of evaluating the effectiveness of public procurement should be a comparative analysis of the implementation procedures with the relevant systems of other countries of the world. The methodologies of the World Bank's Benchmarking Public Procurement system are investigated. A comparative analysis of the Ukraine's place among other countries of the world, in particular among the group of countries of Europe and Central Asia, as well as with some OECD countries, which are considered as a group of high-income countries, has been conducted. Taking into account that the World Bank reports do not have a final score and a final rating, it has been justified the feasibility of comparing by the general amount of points. It is substantiated that the results of such comparative analysis will allow to identify risk areas, and relevant information can be used in developing of recommendations and proposals for improving the effectiveness of the public procurement system, especially in the context of reforming the law on public procurement and the introduction of the new system "Prozorro". As a prospects for further researches the study of second-tier indicators and the methodology of evaluating the public procurement systems by the World Bank, taking into account its relatively short setbacks compared to other ratings, have been identified.

Keywords: public procurement, international ratings, Benchmarking Public Procurement, state financial control, financial audit, performance audit, inspection, monitoring, risk area

Актуальність проблеми. Ефективне витрачання публічних коштів є актуальною задачею для всіх країн, тому оптимізація процесу публічних (державних) закупівель займає одне з пріоритетних місць в переліку напрямів її вирішення. Публічні закупівлі – це не лише процес замовлення продукції (товарів, робіт, послуг) та їх виробництва й постачання (надання, виконання), але і інструмент виконання державою функцій в сфері національної безпеки та її складових (економічної, продовольчої, соціальної, екологічної тощо), вирішення таких завдань, як розвиток ринку та збереження конкурентного середовища, підтримка певних регіонів та груп населення, розвиток певних галузей та суб'єктів ринку тощо. Але хоча публічні закупівлі можуть бути стимулом для розвитку, вони також можуть стати основою для корупції та шахрайства. Розглядаючи проблеми державного управління та корупцію, найбільш вразливими інститутами Деніел Кауфман називає публічні (державні) закупівлі, податкову, митну та судову служби [12]. Саме тому публічні

закупівлі потребують постійного контролю, збору та аналізу даних широкого кола, які стосуються в тому числі й міжнародних порівнянь та оцінок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Публічні закупівлі є об'єктом дослідження різного напрямку, в тому числі і окремих дисертаційних робіт, зокрема, Зубаря В.В. – з питань формування механізму управління системою державних закупівель в Україні [10]. Науковцями, фахівцями та експертами висвітлюються проблемні аспекти професіоналізації публічних послуг, надання та отримання освітніх послуг в сфері публічних закупівель [20], правової характеристики публічних закупівель [6], особливості публічних закупівель як об'єкта державного регулювання економіки в контексті розгляду їх як елементу ринку публічних послуг, які, за авторськими трактуваннями, охоплюють суспільні та соціальні блага, що постачаються державою [15], ефективності публічних закупівель [14; 16; 2; 13], в тому числі їх нормативно-правового забезпечення в контексті євроінтеграції [19], гармонізації системи державних закупівель України зі стандартами ЄС [23], можливості застосування закупівельного механізму для активізації ключових сегментів економіки крізь призму Угоди про державні закупівлі СОТ та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [18].

Окремі аспекти багатопланової проблеми контролю (аудиту, моніторингу, перевірок) публічних (державних) закупівель (як самостійної форми державного фінансового контролю відповідно до Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [8] та важливого елементу реалізації державної політики у сфері публічних закупівель відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» [9]) розглядали в своїх працях А. Балан та І. Витчак [1], І. Дрозд та М. Письмена [7], О. Шукін [24], А. Катроша [11], О. Голуб [4], Я. Горбатюк [5], В. Хомутенко, І. Луценко, А. Хомутенко [22] та ін. Актуальними є дослідження, присвячені моніторингу державних закупівель представниками організацій громадянського суспільства на місцевому рівні в Україні [17; 25], громадському контролю державних закупівель [17], корупційним ризикам та надійності системи державної закупівельної логістики [2].

Важливу інформацію щодо ефективності системи публічних закупівель представляє міжнародний рейтинг, підготовлений робочою групою Світового банку. Але незважаючи на те, що методики розрахунку

міжнародних рейтингів та напрями використання їх результатів достатньо широко представлені в економічній літературі, рейтинг ефективності системи публічних закупівель залишається поза увагою. Надзвичайно актуальним є дослідження місця України в міжнародних рейтингах з акцентом на ефективність системи публічних закупівель як важливого та невід'ємного елементу державного регулювання й підприємницького середовища, виявлення факторів, які впливають на зміни показників, їх критичну оцінку з огляду на такі міркування: по-перше, необхідно розуміти те середовище, за яким нашу країну сприймають міжнародні організації, інвестори, кредитори та інші зацікавлені особи, щоб визначати напрями удосконалення та їх прогнозний вплив на позицію нашої країни з метою збільшення її рейтингу, в тому числі і в сфері ефективності системи публічних закупівель; по-друге, вивчення та аналіз складових елементів міжнародного рейтингу дозволяє підвищувати якість підготовчої роботи при проведенні державного аудиту (моніторингу, перевірок) в сфері публічних закупівель в умовах застосування ризик-орієнтованого підходу.

Метою статті є дослідження методики оцінки ефективності системи публічних закупівель Світового Банку, проведення порівняльного аналізу місця України серед інших країн світу, обґрунтування напрямів його використання в державному аудиті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження ефективності системи публічних закупівель було започатковано Світовим Банком в 2013 році. На даний час опубліковано три звіти: 2015 року (охоплено 10 країн) [26]; 2016 року (охоплено 77 країн) [27]; 2017 року (охоплено 180 країн) [28]. Україна була включена до дослідження, починаючи з 2016 року. В Звіті 2016 року (Benchmarking Public Procurement 2016) [27] оцінювалися такі індикатори:

1) життєвий цикл публічної закупівлі, в тому числі: підготовка заяви (пропозиції); подання заяви (пропозиції); оцінка заяв (пропозицій); винагороди та виконання контрактів;

2) механізм оскарження та звітування, в тому числі: наявність механізму оскарження та звітування; процес перегляду першого рівня; процес перегляду другого рівня.

Показники оцінювалися в агрегованому вигляді, а рейтинг за кожним показником визначався за категоріями: 0-20, 21-40, 41-60, 61-80, 81-100 балів.

В дослідженні 2017 року (Benchmarking Public Procurement 2017) [28] методика оцінки системи публічних закупівель включає такі групи показників:

1) індикатори, які оцінюються кількісно в балах (максимальна оцінка за кожним показником, який оцінюється кількісно, становить 100 балів);

2) індикатори, які кількісно не оцінюються та представлені лише в описовому вигляді (табл. 1).

Таблиця 1 - Показники та сфера оцінювання

Показник	Опис
<i>представлені в описовому вигляді та оцінюються кількісно (в балах)</i>	
Оцінка потреб, розміщення інформації про закупівлі, підготовка заяв (пропозицій)	Метою використання індикатору є оцінка прозорості та інформаційного потоку на підготовчій (попередній) стадії публічних закупівель. Оцінюванню підлягають консультації з приватним сектором, тендерні методи, потенційна доступність покупців та продавців до інформації про закупівлі.
Подача заяв (пропозицій)	За допомогою індикатору оцінюються вимоги, які висуваються до постачальників (продавців) при розміщенні заявок (пропозицій), включаючи: процес реєстрації органом державної реєстрації, можливість доступу для іноземних фірм, можливість подавати заявки (пропозиції) в он-лайн режимі, мінімальні часові вимоги щодо подачі заявок (пропозицій), вимоги щодо захисту заяв (пропозицій).
«Розкриття конвертів», оцінка, вибір переможця	Метою індикатора є оцінка прозорості процесів на стадіях «розкриття конвертів» та оцінювання. В процесі визначення індикатора розглядаються методи «розкриття конвертів», включаючи доступність покупців (замовників) до даного процесу, справедливість (чесність) оцінки заяв (пропозицій), повідомлення та зворотній зв'язок з учасниками, які не виграли тендери, наявність стандартизованої форми контракту.
Зміст та умови укладання контракту	При визначенні даного індикатору оцінюються відповідні процедурні вимоги, можливість модифікації або обмеження контракту із закупівель після його підписання, процедури прийняття завершених робіт.
Забезпечення виконання контракту (гарантії)	Індикатор дозволяє оцінити умови забезпечення виконання контракту (гарантії по контракту), включаючи такі показники, як моніторинг покупця (замовника), необхідні гарантії виконання контракту та їх обсяг, умови повернення гарантій, наявність окремого суб'єкту, який наглядає за рішенням підприємства щодо відмови.
Оплата виконаних за контрактом зобов'язань	При визначенні даного індикатору оцінюються процедури, які стосуються вимог постачальника (виконавця) щодо оплати, часові рамки виконання платежів покупцем (замовником), часові рамки фактичного отримання постачальником (виконавцем) платежів, штрафні санкції, які можуть бути застосовані постачальником (виконавцем) у випадку затримки платежів.

Продовження Таблиці 1

Показник	Опис
<i>представлені лише в описовому вигляді</i>	
Структура механізму оскарження	Включає опис законодавчо-нормативної бази, яка регламентує механізм оскарження та його структуру
Механізм оскарження першого рівня	Включає аналіз та оцінку таких питань, як складання скарги, яка стосується умов тендеру та процесу закупівлі, вартість подання скарги, обов'язки щодо повідомлення, зупинення платежів, незалежність та професійна компетентність осіб, які відповідають за розгляд скарг, часові рамки для винесення рішення, передбачені законодавством засоби правового та судового захисту, публікація рішень
Механізм оскарження другого рівня	Передбачає аналіз та оцінку процесів оскарження рішень органів першого рівня, включаючи час, виділений для оскарження рішення, вартість повторного оскарження, дії, які необхідні для початку процесу оскарження, часові рамки для прийняття рішення, засоби правового та судового захисту, доступні на етапі оскарження другого рівня, публікація рішень.
Наступні скарги	Включає вивчення процедур та часу, передбаченого умовами контракту та законодавством для скарг після апеляції

Джерело: узагальнено автором на основі Звіту Світового банку з оцінки ефективності системи публічних закупівель за 2017 рік [28]

Опис кожного показника дозволяє здійснити детальну оцінку ефективності системи публічних закупівель кожної країни, але здійснити порівняння між країнами можна лише використовуючи показники, які мають кількісну оцінку.

Другий рік поспіль Світовий банк оцінює систему публічних закупівель України на досить високому рівні. В 2016 році три з п'яти показників отримали достатню оцінку в межах 61-80 балів, два показники («підготовка та оцінка заяв», «механізм оскарження та звітування») – високу оцінку (81-100 балів) (рис. 1).

Оцінка ефективності системи публічних закупівель України 2017 року за показниками, які охоплюють так званий їх «життєвий цикл», представлена на рис. 2. Найвища оцінка (86 балів) отримана за показником «розкриття конвертів, оцінка та вибір переможця». Високі оцінки (70 балів) отримані за показниками «зміст та умови укладання контракту», «оцінка потреб, розміщення інформації про закупівлі, підготовка заяв (пропозицій)». Середні оцінки отримані за показниками «подача заяв (пропозицій)» та «забезпечення виконання контракту» – 59 та 50 балів, відповідно. За показником «оплата виконаних за контрактом зобов'язань» Україна отримала лише 37 балів зі 100 можливих.

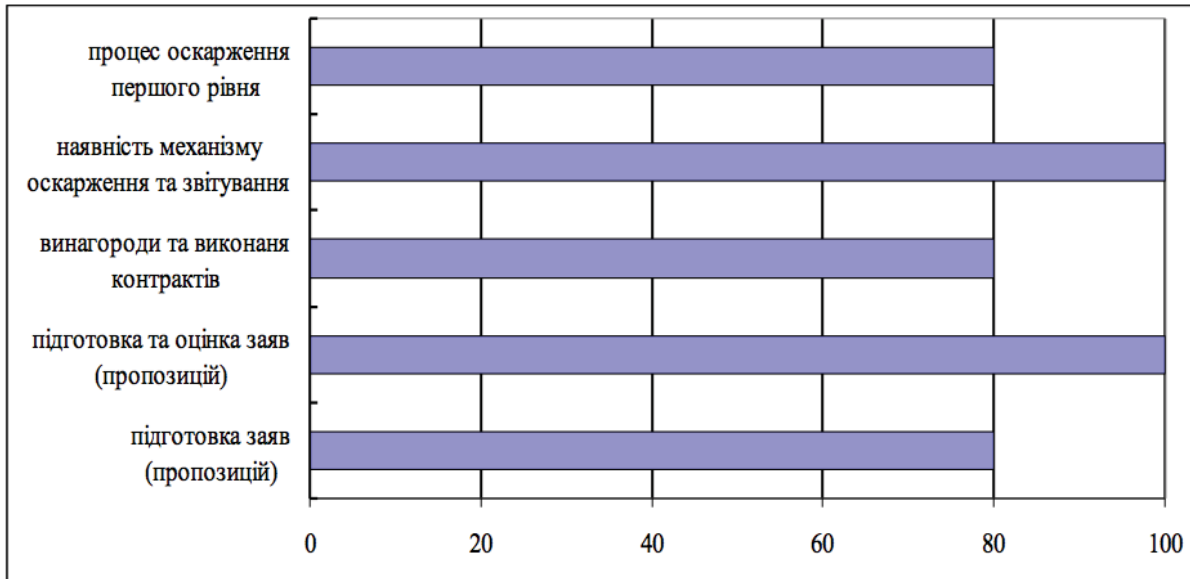

Рис. 1. Оцінка системи публічних закупівель України Світовим банком згідно даних Звіту за 2016 рік

Джерело: узагальнено автором на основі Звіту Світового банку з оцінки ефективності системи публічних закупівель за 2016 рік [27]

Аналіз даних по країнам, охоплених дослідженням, свідчить, що максимальну кількість балів (100) отримали:

– за показником «оцінка потреб, розміщення інформації про закупівлі, підготовка заяв (пропозицій)» – Росія;

Рис. 2. Оцінка системи публічних закупівель України Світовим банком згідно даних Звіту за 2017 рік

Джерело: узагальнено автором на основі Звіту Світового банку з оцінки ефективності системи публічних закупівель за 2017 рік [28]

- за показником «забезпечення виконання контракту» – Еквадор, Перу, Філіппіни, Сінгапур, Суринамі;

- за показником «оплата виконання за контрактом зобов'язань» – Австралія, Данія, Фінляндія, Італія, Республіка Корея, Іспанія, США.

Мінімальну кількість балів (0) отримали:

- за показником «забезпечення виконання контракту» – Антигуа і Барбуда, Австралія, Чехія, Фінляндія, Гонконг, Ісландія, Ірландія, Лесото, Люксембург, Нова Зеландія, Норвегія, Сінгапур, Словаччина, Швеція, Вануату;

- за показником «оплата виконання за контрактом зобов'язань» – Домініканська Республіка, Тринідад і Тобаго, Вануату.

Інформативним є порівняння отриманих оцінок з країнами Європи та Центральної Азії (група, яка охоплює 25 країн і до якої включено Україну), а також з окремими країнами ОЕСР, які віднесені до групи країн з високим рівнем доходу. Враховуючи те, що в Звіті відсутня підсумкова оцінка та підсумковий рейтинг, вважаємо за доцільне здійснити порівняння за сумою балів.

Як свідчать представлені дані (рис. 3) країни Європи (в основному це Східна Європа) та Центральної Азії отримали не менше 250 балів (лише Узбекистан має 247 балів в підсумку, а Сан-Маріно – 253 бали).

Бали в межах від 301 до 400 отримало 16 країн (64% всіх країн групи), а 7 країн (28%) мають бали в межах від 401 до 500. Україна, отримавши 372 бали (або в середньому 62,0 бали) знаходиться на 13 місці, випередивши Латвію, Киргизстан, Сербію, Литву, Таджикистан, Хорватію, Чорногорію, Білорусь, Азербайджан, Вірменію, Сан-Маріно та Узбекистан. Найвищі підсумкові бали в групі отримала система публічних закупівель Казахстану – 477 балів (середній бал – 79,5).

За таким показником, як «розкриття конвертів, оцінка та вибір переможця» Україна разом з Казахстаном, Албанією та Кіпром має найвищі бали серед країн групи – 86. За показником «оцінка потреб, розміщення інформації про закупівлі, підготовка заяв (пропозицій)» найвищу (максимальну) кількість балів (100) отримала система публічних закупівель Росії. За показником «подача заяв (пропозицій)» найвищу оцінку (94 бали) отримала Румунія, за показником «зміст та умови укладання контракту» – Казахстан (91 бал), за показником «забезпечення виконання контракту» – Болгарія (94 бали), за показником

«оплата виконаних за контрактом зобов'язань» – Болгарія, Косово, Литва (75 балів).

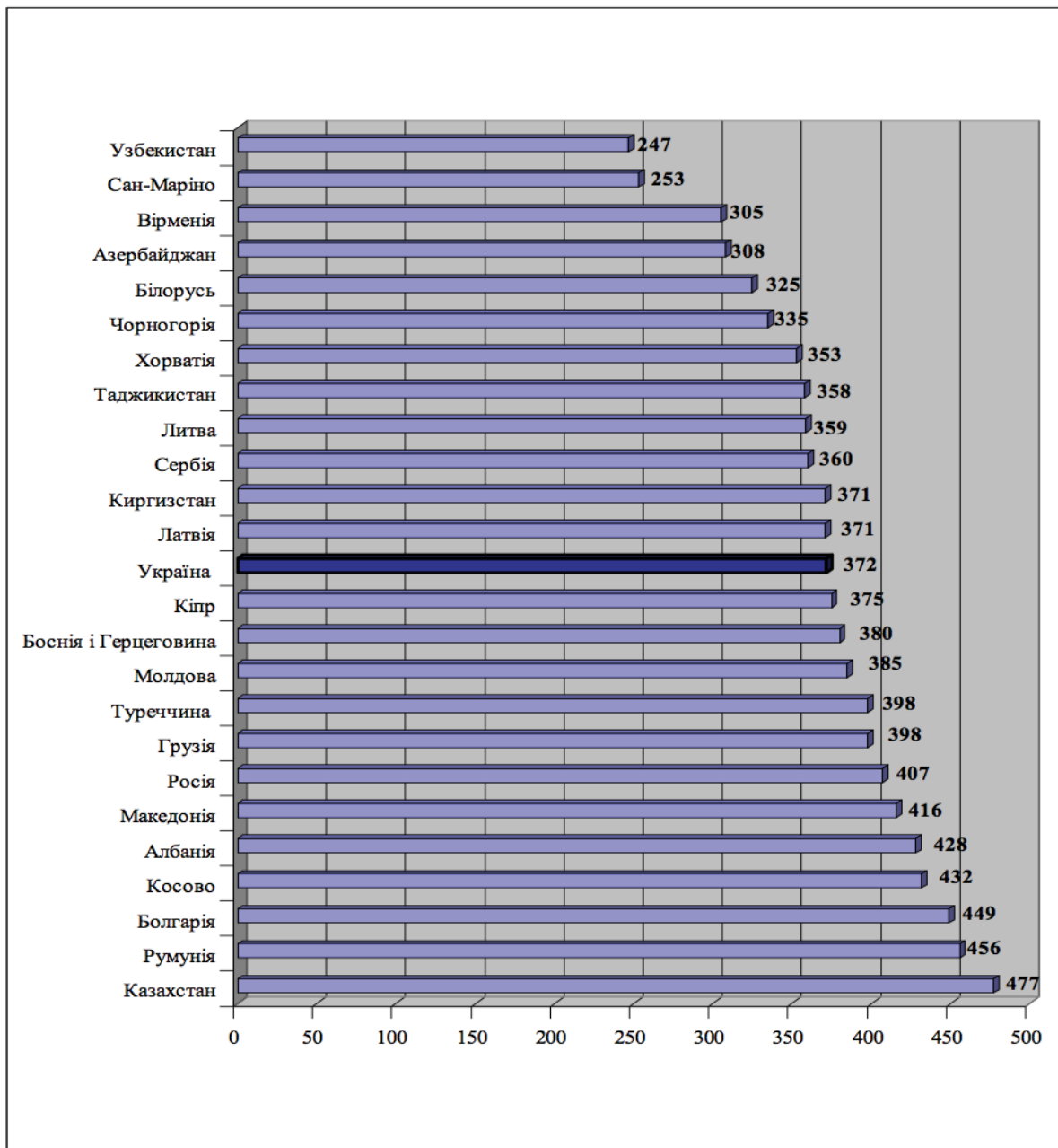

Рис. 3. Рейтинг країн групи «Європа та Центральна Азія» за підсумковою кількістю балів оцінювання ефективності системи публічних закупівель

Джерело: узагальнено автором на основі Звіту Світового банку з оцінки ефективності системи публічних закупівель за 2017 рік [28]

Як свідчать представлені дані (рис. 4) підсумкова кількість балів країн Європи – членів ОЕСР з високим рівнем доходу не перетинає нижню межу в 300 балів. Бали в межах від 301 до 400 отримало 17 країн, а 8 країн мають бали в межах від 401 до 500.

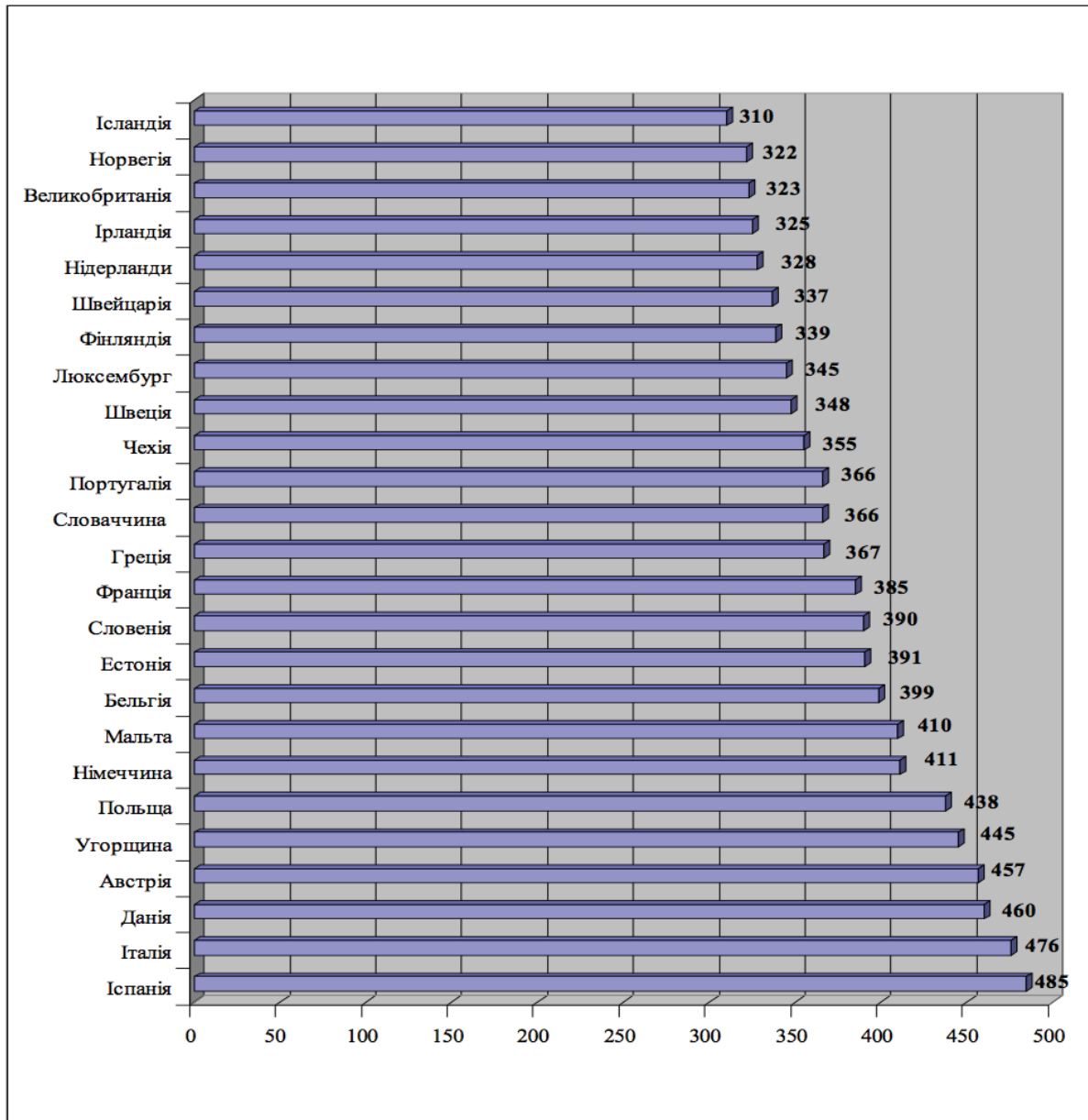

Рис. 4. Рейтинг країн Європи, які включені до групи країн ОЕСР з високим рівнем доходу за підсумковою кількістю балів оцінювання ефективності системи публічних закупівель

Джерело: узагальнено автором на основі Звіту Світового банку з оцінки ефективності системи публічних закупівель за 2017 рік [28]

Найвищу кількість балів отримала система публічних закупівель Іспанії – 485 балів. Як свідчать розрахунки, система публічних закупівель України за сумою балів випередила такі країни – члени ОЕСР з високим рівнем доходу, як Ісландія, Норвегія, Великобританія, Ірландія, Нідерланди, Швейцарія, Фінляндія, Люксембург, Швеція, Чехія, Португалія, Словаччина, Греція.

Висновки. Методика публічних закупівель передбачає дії їх

учасників по певним стадіям, які охоплюють так званий «життєвий цикл публічної закупівлі», тому для підвищення ефективності публічних закупівель потрібна велика контрольна-аналітична робота. Підсумком державного фінансового контролю у формі аудиту, перевірки, моніторингу має стати не лише оцінка продуктивності, результативності та економності публічних закупівель, а й визначення ефективності процедур публічних закупівель. Враховуючи глобалізацію економіки та активізацію євроінтеграційних процесів в нашій країні важливою складовою оцінки ефективності публічних закупівель має стати порівняльний аналіз процедур їх виконання з відповідними системами інших країн світу. Результати такого порівняльного аналізу дозволяють виявляти зони ризику, а відповідна інформація може бути використана при розробці рекомендацій та пропозицій щодо підвищення ефективності системи публічних закупівель особливо в умовах реформування законодавства про публічні закупівлі та запровадження нової системи «Прозорро» («Prozorro»). Результати аналізу сфери публічних закупівель свідчать про існування певних недоліків, які відповідають низьким балам України за даними оцінювання Світовим банком, що свідчить про доцільність використання результатів міжнародного оцінювання.

Перспективами подальших досліджень є дослідження показників другого рівня та методології оцінювання систем публічних закупівель Світового банку, враховуючи її нетривалий час застосування у порівнянні з іншими рейтингами та відсутність публікацій, з метою використання при проведенні моніторингу та перевірок державних закупівель, в тому числі в рамках державного фінансового аудиту та аудиту ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балан А.А. Державний фінансовий контроль у сфері державних закупівель [Електронний ресурс] / А.А. Балан, І.В. Витичак // Економіка: реалії часу. – 2014. – №5(15). – С. 108-114. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n5.html>
2. Вершинина Е.С. Эффективность государственных закупок // Молодой ученый. – 2015. – № 5. – С. 339–340.
3. Голованенко М.В. Корупційні ризики та надійність системи державної закупівельної логістики в Україні / М.В. Голованенко // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2016. – Випуск 1 (32). – С. 77–84.

4. Голуб О.Ю. Сутність та роль контролю державних закупівель у сучасних умовах / О.Ю. Голуб // Економіка розвитку. – 2012. – №1. – С. 54–57.
5. Горбатюк Я.В. Аналіз повноважень органів державної влади у сфері контролю публічних закупівель / Я.В. Горбатюк // Юридичний вісник. – 2016. - №4 (14). – С. 132–136.
6. Горбатюк Я.В. Правова характеристика процедур публічних закупівель за Законом України «Про публічні закупівлі» / Я.В. Горбатюк // Юридичний вісник. – 2016. – №3. – С. 132–137.
7. Дрозд І.К. Моніторинг державних закупівель як різновид контролю ефективності використання бюджетних коштів / І.К. Дрозд, М.С. Письменна // Ефективна економіка. – 2013. – №9. – С. 35–42.
8. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» (в редакції Закону України від 16.10.2012 року №5463-VI зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>
9. Закону України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року №922-VIII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
10. Зубар В.В. Формування механізму управління системою державних закупівель в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / В.В. Зубар. – Запоріжжя, 2010. – 25 с.
11. Катроша Л.В. Аудит ефективності як перспективний метод державного фінансового контролю у системі державних закупівель в Україні [Електронний ресурс] / Л. В. Катроша // Інноваційна економіка. – 2013. – № 8. – С. 327–331. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_8_73
12. Кауфман Д. 10 мифов о государственном управлении и коррупции / Дэниел Кауфман. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2005/09/pdf/basics.pdf>.
13. Круп`як І.Й. Особливості функціонування системи публічних закупівель в умовах трансформації сучасних економічних процесів / І.Й. Круп`як // Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського. – 2017. – Випуск 18 – С. 458–462
14. Мартинович Д.Є. Аналіз ефективності публічних закупівель як інструменту державної допомоги / Д.Є. Мартинович // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №18. – С. 70–76.
15. Мельников О.С. Особливості публічних закупівель як об'єкта державного регулювання економіки / О.С. Мельников // Теорія та практика державного управління. – 2016. – №1(52). – С. 129–135.

16. Міняйло В.П. До питання оцінки ефективності державних закупівель / В.П. Міняйло // Економічні науки. Серія "Облік і фінанси". – 2010 – № 7 (25). Ч. 2 – С. 305–313.
17. Незалежний моніторинг здійснення державних закупівель: практичні та теоретико-методологічні аспекти. 2013 Міжнародний банк реконструкції та розвитку [Електронний ресурс] / І. Шмельова, Н. Проженко. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/en/country/ukraine/publication/third-party-monitoring-of-public-procurement>
18. Олефір А.О. Правозастосовні проблеми публічних закупівель як механізму інвестування [Електронний ресурс] / А.О. Олефір // Теорія і практика правознавства. – 2016. – Вип. 1(9). – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_11
19. Севостьянова Г.С. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення публічних закупівель в Україні / Г.С. Севостьянова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Випуск 10, частина 2. – С. 91–96.
20. Ткаченко Н. Професіоналізація публічних закупівель в Україні / Н. Ткаченко // Вісник КНТЕУ. – 2017. – №5. – С. 72–84.
21. Федулова Л.І. Державні закупівлі як засіб стимулювання інноваційної діяльності / Л.І. Федулова // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3 (20). – С. 69–75.
22. Хомутенко В. П. Державний аудит публічних фінансів: навч. посіб. / В.П. Хомутенко, І.С. Луценко, А.В. Хомутенко. – Одеса: «Кримполіграфпапір», 2016. – 412 с.
23. Шатковський О. Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС. Коментарі до законодавства України про публічні закупівлі / О. Шатковський, А. Яременко. – <http://eupublicprocurement.org.ua>.
24. Щукін О.М. Контроль у сфері публічних закупівель / О.М. Щукін // Юридична наука. – 2014. – № 7. – С. 30–38.
25. Як контролювати державні закупівлі на місцевому рівні: практичний посібник / За ред. Д. М. Слизьконіс. – К.: Центр Політичних Студій та Аналітики, 2013. – 96 с.
26. World Bank Group. 2015. *Benchmarking Public Procurement 2015: Assessing Public Procurement Systems in 77 Economies*. [Електронний ресурс]. – Washington, DC: World Bank. – Режим доступу: <http://bpp.worldbank.org/reports>
27. World Bank Group. 2016. *Benchmarking Public Procurement 2016: Assessing Public Procurement Systems in 77 Economies*. [Електронний ресурс]. – Washington, DC: World Bank. – Режим доступу: <http://bpp.worldbank.org/reports>
28. World Bank Group. 2017. *Benchmarking Public Procurement 2017: Assessing Public Procurement Regulatory Systems in 180 economies*. [Електронний ресурс]. – Washington, DC: World Bank. – Режим доступу: <http://bpp.worldbank.org/reports>